

Єфімов Микола Миколайович

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

Розглядаючи питання щодо використання спеціальних знань вважаємо за необхідне нагадати, що саме розуміється під терміном «спеціальні знання». Дослідженню проблем цієї категорії приділяється значна увага в юридичній літературі.

Зокрема, Б.В. Романюк надає таке тлумачення: «спеціальні знання – це сукупність науково обґрунтованих відомостей окремого (спеціального виду), якими володіють особи – спеціалісти у рамках будь-якої професії у різних галузях науки, техніки, мистецтва та ремесла, і, відповідно до норм кримінально-процесуального законодавства, використовують їх для успішного вирішення завдань кримінального судочинства» [5, с. 28].

Досить просто і водночас повно вищенаведене поняття визначили В.С. Кузьмічов та І.В. Пиріг, які під спеціальними знаннями розуміють «сукупність теоретичних знань і практичних умінь та навичок у галузі науки, техніки, мистецтва чи ремесла, набутих у результаті спеціальної теоретичної підготовки або професійного досвіду роботи, що використовуються з метою розкриття, розслідування та запобігання злочинів» [2, с. 17]. Тобто спеціальні знання в тому чи іншому ракурсі використовуються відповідними суб'єктами з метою розслідування та запобігання злочинів. Що ж до хуліганства як суспільно-небезпечного діяння то при його розслідуванні можуть застосовуватися різні спеціальні знання.

Проте, найбільш вдалим, на наш погляд, що відображає саме юридичний характер поняття спеціальних знань, залишається визначення В.К. Лисиченка та В.В. Циркаля: «...це незагальновідомі в судочинстві наукові, технічні та практичні знання, набуті в результаті професійного навчання чи роботи за певною спеціальністю особою, залученою як спеціаліст чи експерт з метою допомоги слідчому чи суду у з'ясуванні обставин справи або надання висновків з питань, для вирішення яких потрібне їх використання» [3, с. 115].

Звичайно, використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів проти моральності потрібно розглядати крізь призму їх оперування ними тими чи іншими суб'єктами при проведенні відповідних слідчих (розшукових) дій. У кримінально-процесуальному законодавстві

України як суб'єкти використання спеціальних знань, про що наголошує І.В. Пиріг, чітко визначені їх безпосередні носії – слідчий, спеціаліст, експерт [4, с. 89]. При цьому спеціальні знання можуть використовуватися слідчим як безпосередньо, так і опосередковано. Однією з найбільш розповсюджених форм використання спеціальних знань в досліджуваній категорії кримінальних проваджень є призначення та проведення експертиз.

Судові експертизи під час розслідування злочинів проти моральності можуть призначатися як на початковому, так і на подальшому етапах розслідування. Відповідно до ч. 1 ст. 242 КПК України експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання [1].

При розслідуванні злочинів проти моральності виникає необхідність у проведенні різних експертиз. За даними проведеного нами дослідження, кожному другому потерпілому завдавалися побої й тілесні ушкодження, в тому числі 3 % осіб – середньої тяжкості і 2 % – тяжкі тілесні ушкодження. Нерідко поранення заподіювалося і правопорушникам, які вчиняли протиправні дії.

Судово-біологічну експертизу речових доказів доцільно призначати для встановлення виду досліджуваної речовини, групових і типових ознак крові, волосся, слини, сперми, сечі та інших об'єктів. Вивченням кримінальних проваджень було встановлено, що даний вид експертиз застосовується у 4 % випадків. Така невелика кількість їх проведення не зрозуміла. Адже в більшості випадків має місце фізичний контакт злочинця з предметом вчинення злочину або потерпілою особою. А за допомогою судово-біологічної експертизи можна вирішити багато спірних питань під час розслідування. Скоріше за все такий низький рівень їх проведення пояснюється специфікою виявлення, вилучення та фіксації речових доказів зазначеної категорії.

Підводячи підсумок зазначимо, що спеціальні знання можуть використовуватися слідчим як безпосередньо, так і опосередковано. При розслідуванні злочинів проти моральності можуть бути призначені такі види експертиз, як біологічна, вибухово-технічна, криміналістичне дослідження холодної зброї. В основному призначаються судово-медичні та судово-психіатричні експертизи потерпілих. Відповідні організація і тактика призначення різних видів судових експертиз будуть забезпечувати ефективність розслідування злочинів проти моральності.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : прийнятий Верховною Радою України Законом №4651-VI від 13.04.2012 р. / відп. за випуск В. А. Прудников. – Х. : Право, 2012. – 392 с.
2. Кузьмічов В. С. Використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на транспорті : Монографія / В. С. Кузьмічов, І. В. Пиріг. – Д.: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ; Ліра ЛТД, 2008. – 168 с.
3. Лисиченко В. К. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике /

В. К. Лисиченко, В. В. Циркаль. – К., 1987.

4. Пиріг І. В. Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Ігор Володимирович Пиріг. – К., 2006. – 205 с.

Романюк Б. В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві : Монографія / Б. В. Романюк. – К.: Національна академія внутрішніх справ України

Іваниця Андрій Володимирович
кандидат юридичних наук,
заступник начальника відділу
кадрового забезпечення
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВБИВСТВ ЧЕРЕЗ НЕОБЕРЕЖНІСТЬ

Розслідування вбивств через необережність може бути пов'язане з деякими складнощами як в кваліфікації, так і в самому процесі розслідування. Тому у випадках, коли слідчий виявляє заплутані обставини, можуть призначатися різноманітні експертизи. Підставами для їхнього проведення є версії слідчого щодо характеру та обставин, які пов'язані з учиненням певного злочину.

Вивченням матеріалів кримінальних справ, порушених за ст. 119 КК України, з'ясовано, що під час досудового розслідування вбивств через необережність обов'язково призначалася судово-медична експертиза трупа – у 100 % випадків. З числа інших експертиз, що проводяться по досліджуваним злочинам, найбільш характерними є криміналістична експертиза (у 10 % випадків); судово-психіатрична експертиза підозрюваного (у 10 %); різні матеріалознавчі експертизи (у 10 %); судово-хімічна (у 5 %); судово-грунтознавча (близько 1 %). В 22 % випадках при розслідуванні вбивств через необережність призначалися комплексні експертизи.

При виникненні питання про можливе перебування підозрюваного в стані сильного душевного хвилювання під час заподіяння смерті потерпілому при кримінальному провадженні вбивств через необережність може призначатися, як зазначає С.В. Страхова, судово-психологічна експертиза емоційного стану підозрюваного [4, с. 361].

Вивченням матеріалів кримінальних справ встановлено, що 63% вбивств даної категорії вчинені в стані алкогольного сп'яніння. Тому можна погодитися із А.С. Дмитрієвим, який зазначає, що емоційне збудження виникає на тлі алкогольного сп'яніння і найчастіше є проявом розгальмованості афективних реакцій. В зв'язку з цим експерти-психологи